

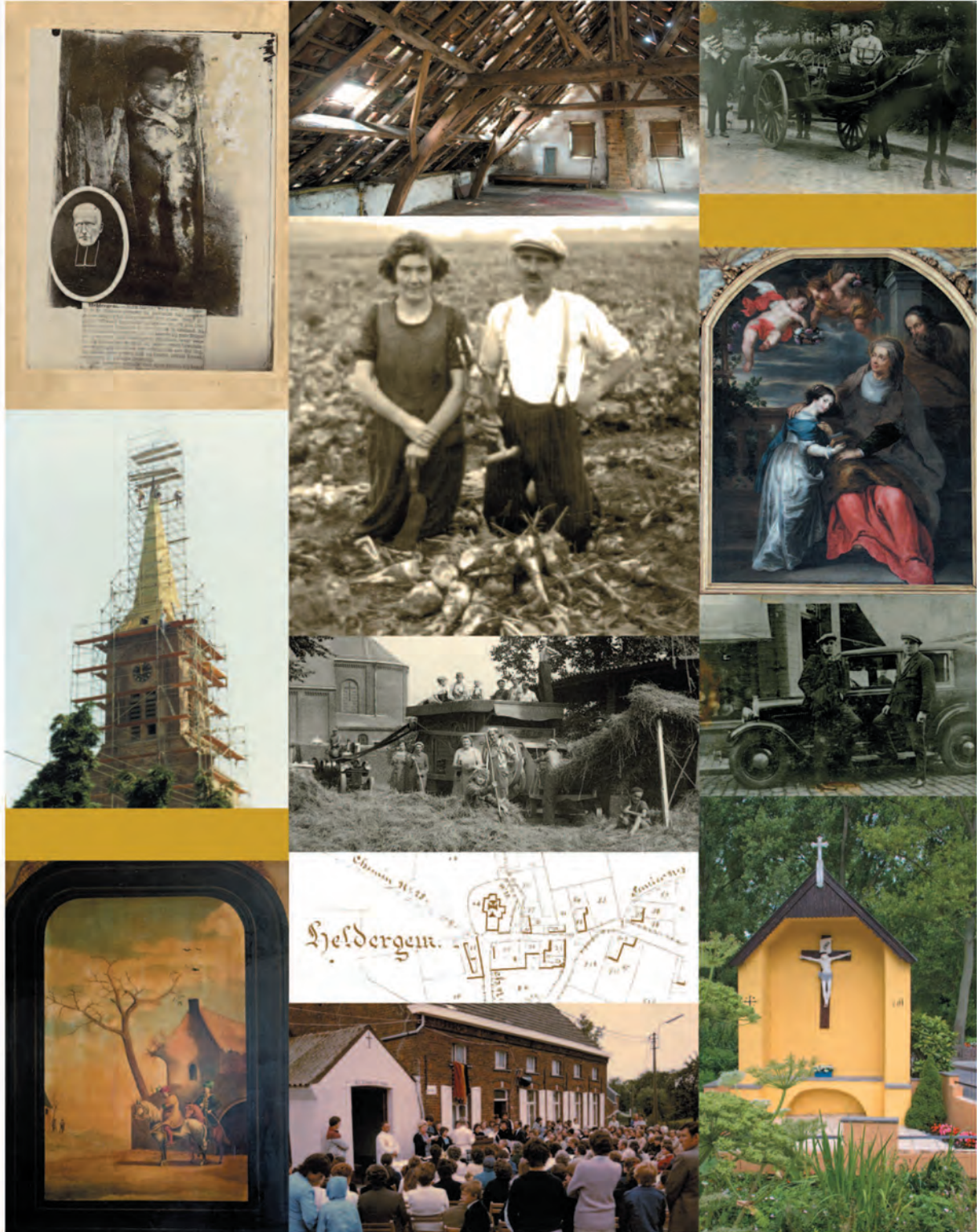
Nummer 3 - jaargang 37 - 2017 - juli, aug., sept.
Afgiftekantoor: Achterstraat 1, 9450 Haaltert

België - Belgique
PB
9450 Haaltert
3/5008
P 005370

Redactie: Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Verantwoordelijke uitgever: Willy De Loose

HEEMKUNDIGE KRING

Haaltert & deelgemeenten

Werkgebied: Denderhoutem, Haaltert, Heldergerm,
Kerksken, Terjoden

Heemkundige Kring Haaltert
3-maandelijks ledenblad
37e jaargang 2017 - nr. 3

Redactie:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Voorzitter - Secretariaat
Willy De Loose
053/83.08.81

Medewerkers:

Denderhoutem:

Luc Pots
Hans Sonck
Raf Hendrickx

Haaltert:

Wim Allaer
Jan Paul De Graeve
Rik De Schepper
John Scheerlinck
Marc Stalpaert
Christophe Provost
Staf Versavel

Heldergerm:

Roger De Troyer
William Minnaert
Tony De Rijk - taalcorrector

Kerksken:

Joris De Kegel

Documentatiecentrum:

Warandgebouw
Sint-Goriksplein 17 - 9450 Haaltert
Elke donderdag en eerste zondag
van de maand van 10 tot 12 uur
uitgezonderd juli en augustus

Ruiladres:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert
Lidmaatschap: € 12
Steunend lid: € 18 - Erelid: € 25
Rek.nr. BE40 4395 0830 6163
Heemkundige Kring Haaltert
Email: info@hkhaaltert.be
Website: www.hkhaaltert.be

Heemkundige Kring Haaltert

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar teksten.
Teksten mogen overgenomen worden mits bronvermelding.
HK Haaltert is lid van 'Heemkunde Oost-Vlaanderen'.

*Met de steun van de provincie Oost-Vlaanderen
en van de gemeente Haaltert.*

Redactioneel

Misschien was je op 3 augustus in het Warandepark. Radio 2 en de gemeente herdachten de toewijzing van het beeld 'de hermafrodiet' twintig jaar geleden. Twee decennia na de 'geboorte' werd het beeld op een ludieke wijze gedoopt, met meter, peter en suikerbolletjes inclusief en kreeg de naam: 'Hermanus Aphrodite Laurentius Godelieve Haelterman'.

Dit mooie beeld van kunstenaar Leo Copers vormt samen met veertien andere kunstige exemplaren, verspreid over onze deelgemeenten, een unieke verzameling. Het was dan ook verantwoord dat de slogan 'Haaltert, beeldig en beeldrijk' toegewezen werd door de Provinciale instanties. Onze medewerker (ex-schepen van cultuur) Wim Allaer mag met fierheid terugblikken op een geslaagd project. Zijn verzameling miniaturen van de bestaande kunstwerken die wij tentoongesteld hebben waren indrukwekkend.

Zondag 3 september werd het prachtige kunstboek 'Liber Memorialis de Haaltert-Sint-Gorik-Het verhaal van het kerkgebouw en het parochiaal leven van 1848 tot 1980' van Staf Versavel voorgesteld. Dank zij de artistieke fotografie is het boek een streling voor het oog. De HK, samen met Df en parochie St.-Gorik waren zeer blij de talrijke geïnteresseerden te mogen verwelkomen. Dank aan Staf en aan zijn twee 'steunpilaren': Omer en Willy. Ter informatie: er zijn nog een beperkt aantal exemplaren beschikbaar! Alle gegevens staan vermeld in ons vorig nummer, blz. 22. Verder in dit nummer staat ook de informatie over onze volgende uitgave: 'KRC Haaltert 75j.-Het verhaal van rood en groen.' Het boek wordt voorgesteld op zondag 8 oktober in de paretzaal van het Warandgebouw. Introductie door oud-speler Luc Van der Veken. Wij hopen dat deze uitgave gesmaakt zal worden door de talrijke 'Racingsupporters'. De Heemkundige Kring dankt en feliciteert de twee auteurs Marcel Baetens en Alex Van der Veken voor hun mooie prestatie. Het is de zoveelste waardevolle bijdrage aan onze Haaltertse bibliografie.

Luisterrijk feest te Denderhoutem 1903

In zijn monografie over de Haaltertse deelgemeente Denderhoutem geeft auteur Edgard Huylebroek een zeer summiere beschrijving van de sociale verenigingen. Daaronder een korte historiek over de Boerengilde (1) met als illustratie het programma in verband met de wijding van een nieuw vaandel. Opvallend hierbij is dat de georganiseerde stoet hoofdzakelijk gevormd werd door groepen (29 in totaal!) Xaverianen, boerengilden, muziek- en zangmaatschappijen. Haaltert was vertegenwoordigd met de fanfare, de Onderlinge Bijstand en de Toneelbond.

Ook Luc Pots wijdt enkele regels aan de oprichting van een Boerengilde in zijn boek 'Aloïs De Backer en het Daensisme'(2).

In het HK-tijdschrift nr.4, jg. 1996 (3) verscheen er reeds een bijdrage n.a.v. de viering '100 jaar Boerengilde'. Nera Redant bezorgde ons een paar foto's van de viering en een treffend gelegenheids-gedicht dat wij graag nogmaals opnemen.

Wil deze bijdrage beschouwen als een aanvulling van het reeds gepubliceerde.

Het nieuwe vaandel 'Sint Isidorus', patroon van de Boerengilde, werd op zondag 27 september 1903 onder enorme belangstelling na de wijding ingehul-

digd. Gezien de geringe ontspanningsmogelijkheden in die tijd, was het dan ook normaal dat een talrijke menigte uit de omliggende dorpen gekomen was 'ten getalle van 2500' om deze plechtigheid bij te wonen.

Na de middag trok een ontzagrijke menigte door de bevlagde straten naar de kerk. De mensenmassa, grotendeels afkomstig uit het katholieke verenigingsleven, begeleid door het 'afwisselend spelen en zingen der schoonste aria's' en opgewacht door de leden van de Raiffeisenkas en de Boerengilde met het vaandel. Op deze plaats ontvingen de voorzitters van elke vereniging een herinneringsmedaille, een geplogenheid bij dergelijke manifestaties.

De stoet werd gesloten door de geestelijke en wereldlijke overheden in aanwezigheid van senator Karel Van Vreckem uit Meerbeke.

Aan het 'oud kerkhof' was een altaar opgetimmerd waar het nieuwe vaandel werd gewijd door pastoor Van de Putte. Vervolgens verwelkomde de secretaris van de Leuvense Boerenbond E.H. Luytgaerens de menigte en benadrukte het nut van onderlinge samenwerking tussen de verenigingen. Daarop volgde 'het statig en onberispelijk gezang van den Magnificat en het Tantum ergo, aangeheven door de zangmaatschappij Sint-Gregorius en krachtig herhaald door honderden borsten onder begeleiding van de koperen instrumenten'(4).

Na de zegen met het 'Allerheiligste' klonk de Brabançonne, die het einde van de plechtigheid aankondigde. Deze heuglijke dag eindigde echt met een prachtig concert, uitgevoerd door de verschillende muziek- en zangmaatschappijen 'op de kiosken van de Dorpsplaats' en 'Oefeningen door de turners Jong en Vlug van Ninove'.

Men kwam tot het besluit dat deze dag 'de broederband der katholieken van alle standen en rangen nauwer toegesloten' had. Men beschouwde deze gezamenlijke manifestatie als een 'onuitwisbare' gebeurtenis, die verwezenlijkt was vooral dankzij de pastoor en uiteraard de onderpastoor, die het voorbereidend werk had geleverd en de spil was van de organisatie.

Het bestuur in 1996 met de eeuwenoude zijden vlag.

v.l.n.r.: Marc Sedeyn, Paul Geeroms, Herman Daem, Patrick Haegeman, Jan Brijs, Wim De Middeleer, proost Michel Bekaert en Albrecht Van Vaerenbergh.

*Ook na 100 jaren
Niet bedaren
immer doorgaan
Ook na honderd jaren
blijft bestaan
de zorg om 't daaglijks brood
het strijden
tegen onrecht en nood.
Jazeker, 't zijn nu andere tijden.
Voorbij de boerekar met paard
het pikken van het koren
de vrouw aan de haard.
Nu ronken monsters van motoren
doorheen het veld
weggestopt achter rijen protserige villa's
gebouwd met 't grote geld
verdiend op industrieterreinen, in kantoren van glas.
De natuur op hol*

*de koeien dol.
Waar zijn de bomen
waar de rust van weleer?
Verdwenen in smog en ozonmist
versmacht in razend verkeer.
Als kalveren in een kist
in luxe gekooïd
wordt de geborgenheid van een dorp
te grabbel gegooïd.
O, enig eigen dorp
nu genoemd woongebied
met landelijk karakter. Holle zinnen
geplakt op verdriet.
Maar diep van binnen
groeit de witte woede
en het besef langzaam aan
dat enkel en alleen door het goede
dit landelijk gebied zal blijven bestaan.*

Julien De Vuyst

1- Huylebroek E., *Denderhoutem door de eeuwen heen*, HK Haaltert, 2001, blz. 270-271

2-Pots L., *Aloïs De Backer en het Daensisme*, HK Haaltert, 2014, blz. 63

3- De Loose W., '100 jaar Landelijke Gilde Denderhoutem 1896-1996', blz. 18-21

4-De Godsdienstige Week van Vlaanderen, 9 oktober 1903, blz. 191

Denderhoutem-Beeld van de H. Rochus van Montpellier

"Onbekend is onbemind". Bij elk stadsbezoek staat stevast ook een bezoek aan één of meerdere kerken op het programma. Eigenaardig genoeg lopen we zelf achteloos voorbij het Rochusbeeld in onze eigen Sint-Amanduskerk zonder de waarde ervan te beseffen. Is het dan toch niet zomaar één de zoveel gipsen heiligenbeelden die in massaproductie werden gemaakt?

Op de BALat-website (Belgian Art Links and Tools) vond ik tussen de 728757 negatieven uit de fototheek van het KIK (Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium) 14 zwart/wit clichés van uiteraard onze (nog met traliewerk omgeven) Sint-Amanduskerk maar ook van waardevolle kunstobjecten in Denderhoutem.

De fotograaf is onbekend maar de opnames werden gemaakt in 1944 op vraag van Stan Leurs (Adviseur Generaal voor het Behoud van Monumenten op het Commissariaat Generaal voor de Passieve Luchtbescherming). Tussen 1941-1945 werden er meer dan 165.000 negatieven gemaakt van door experts aangeduide waardevolle kunstvoorwerpen daterend van vóór 1840. Bedoeling was een fotografische inventaris aan te leggen en het "verdwijnen" ervan tijdens de oorlogsomstandigheden te bemoeilijken. En dus werden ook de torenklokken gefotografeerd die in september 1943 werden opgeëist door de Duitsers.

Elk object kreeg een nummer en een fiche met een object- en plaatsnaam, een beschrijving, het materi-

aal waaruit het werd gemaakt, een datering, de naam van de vervaardiger wanneer gekend en de instelling waar het zich bevond. Zo ook twee clichés van object 18073: "een houten religieus gepolychromeerd mensenbeeld van de H. Rochus van Montpellier gemaakt door een onbekende beeldhouwer en gedateerd tussen 1601 en 1700".

'Onze' Rochus is dus allesbehalve één in het begin van de vorige eeuw in massa geproduceerd gipsen heiligenbeeld!

Historische gegevens zijn er nauwelijks over Rochus, één van de zes zogenaamde "pestheiligen". Vroeger moet de gezondheidstoestand in Denderhoutem nog al te wensen hebben gelaten. Althans uit het kerkarchief is ons gebleken dat hier in 1635 verscheidene Lazarussen waren.

Gedurende de zestiende eeuw woedde hier herhaalde keren de pest en maakte vele slachtoffers, voornamelijk in de wijken Stichelen, Dries en ten Borreken. Het overlijdensregister van 1635 duidt 6 volwassen personen en 12 kinderen aan, allen bezweken ten gevolge van de pest. Tussen 12 juli 1668 en 12 april 1669 stierven er niet minder dan 40 personen en van 12 april tot 13 december 1669 nog eens 19 personen.

Ook in de 19de eeuw rukte de cholera hier een groot getal ingezetenen weg; gedurende de zomer van 1849 bezweken te Denderhoutem niet minder dan 82 personen aan die vreselijke ziekte. Besmet water van de publieke pompen bleek de oorzaak.

Het is dus helemaal niet te verwonderen dat de H. Rochus, één van de zes pestheiligen,

in Denderhoutem werd aangeroepen tegen pest-, cholera- en andere epidemieën.

Wat hieronder verteld wordt, berust dus grotendeels op mondelinge overlevering en op de middeleeuwse legendenbundel 'Leven en Lijden der Heiligen', uitgegeven te Augsburg in 1471-1472.

Vroeger nam men aan dat hij in Montpellier geboren werd tegen het eind van de 13e eeuw (° 1295) en dat hij stierf op 16 augustus 1328. Zijn ouders Joannes en Libera hadden - omdat ze kinderloos waren gebleven - God gesmeekt hun toch een kind te schenken. De vrouw werd zwanger en baarde een kind dat men Rochus doopte. Vanaf zijn geboorte had hij op zijn linkerzij een wijnvlek in de vorm van een kruis: men beschouwde dat als een teken van God.

Toen zijn vader ernstig ziek werd droeg hij zijn zoon bij wijze van erfenis vier taken op die hij toen zijn moeder overleed ook uitvoerde: hij bezocht de huizen van de arme mensen, zieken en noodlijdenden stond hij bij met raad en daad, arme dochters schonk hij een bruidsschat zodat ze een huwelijk konden aangaan, kortom alles wat zijn vader hem had nagelaten gaf hij weg aan de armen. Toen hij het testament van zijn vader volledig was nagekomen, regelde hij een overdracht van zijn goederen aan de stad Montpellier. Van nu af aan zou hij het leven van een pelgrim leiden.

Hij hulde zich in pelgrimskleren, zette een hoed op zijn hoofd, hing een knapzak over zijn schouder en nam een stok in zijn rechterhand. Na een lange reis door allerlei gebieden kwam hij tenslotte in Rome aan waar op dat moment de pest heerste, hij bracht er drie jaar door en besteedde al zijn zorg aan de zieken en de armen. Zij die de ziekte onder de leden hadden kregen hoge koorts, waren onrustig en verward, gaven bloed op en kregen bulten zo groot als een ei, eerst in liezen en oksels, vervolgens over het gehele lichaam. Deze waren soms zwart verkleurd, zodat de vreemde ziekte al vlug "De zwarte Dood" werd genoemd. Na drie of vier dagen hoge koorts en het ophoesten van bloed volgde meestal de dood.

Op de terugweg naar huis, werd Rochus in de stad Piacenza weer opgehouden door het feit dat er pestlijders te verzorgen waren. Daar werd hij tenslotte zelf getroffen door de ziekte (in de iconografie wordt hij daarom vaak met een open been afgebeeld), trok zich terug in een naburig bos, bang als hij was dat hij misschien anderen zou besmetten.

Hij werd er ontdekt door een naburige landjonker, doordat diens hond er telkens met een homp brood vandoor ging. Bij nader onderzoek bleek dat het dier Rochus op deze manier van voedsel voorzag.

Uiteindelijk werd Rochus door een engel op wonderbaarlijke wijze van de pest genezen en keerde hij terug naar huis waar op dat moment een burgeroorlog heerste. Prompt werd hij voor een spion aangezien want niemand herkende hem, ook zijn eigen familie niet. Ook niet de rechter aan wie hij

verantwoording moest afleggen. Pikant detail was dat die rechter nog wel de oom was die zijn goederen beheerde.

Dat een pelgrim bij terugkomst niet wordt herkend door de mensen thuis, is een geliefd thema in middeleeuwse pelgrimsverhalen. Waarschijnlijk wil de legende daarmee aanduiden, dat de pelgrim door zijn bedevaart een ander mens is geworden, hij is op Christus gaan lijken.

Rochus deed er het zwijgen toe naar het voorbeeld van Jezus voor Pilatus... De stemming zal dus wel zo vijandig geweest zijn dat hij er bij voorbaat al zeker van kon zijn, dat toch niemand hem geloven zou. Men wierp hem in de gevangenis. Daar leefde hij nog een jaar of vijf (acht zelfs volgens de legende). Volgens een versie werd hij na zijn dood herkend omdat hij identiteitsdocumenten bij zich droeg. Een romantischer lezing weet te vertellen dat zijn grootmoeder hem herkende aan de opvallende wijnvlek in de vorm van een kruis op zijn linkerzij...

Volgens de legende verscheen er toen hij stierf een engel in glanzend licht die verkondigde dat allen die Rochus aanriepen tegen de pest, genezen zouden worden. Dit verhaal ging onmiddellijk rond in Montpellier. Zijn oom liet zijn lichaam met veel

eerbied wegnemen en liet vele lijkdiensten opdragen als schuldbekentenis.

Zijn (vermeende) relieken werden in 1485 plechtig overgebracht van Montpellier naar Venetië. Vanaf dat moment nam zijn verering in Europa een grote vlucht. Het zijn vooral de franciscanen geweest die zich daarvoor hebben ingespannen. Er zijn uit die tijd minstens vier gedrukte verslagen bekend van zijn legendarisch leven. Ofschoon nooit officieel heilig verklaard, vond in de 14e eeuw reeds zijn naam de weg naar het missaal en werd zijn feest op verschillende dagen gevierd (16, 17, 18 of 26 augustus). Uit het verhaal blijkt waarom Rochus van Montpellier altijd duidelijk herkenbaar wordt afge-

beeld: lange haren en een baard, een pelgrimsgevaad bestaande uit een rood kled met bovenop een bruine kapmantel en een Sint-Jacobsschelp. De Sint-Jacobsschelp is het embleem van de bedevaart naar Santiago de Compostela en is ook het algemeen symbool voor pelgrims. Het zichtbaar dragen van de schelp, op de hoed of op de jas genaaid, gaf bescherming tegen struikrovers, die de dragers wegens een erecode met rust lieten.

In de linkerhand heeft hij een typische pelgrimsstaf waaraan een met touw bevestigde kalebas hangt. Een pelgrim gaat niet zonder zijn staf op pad. Het gebruik van een pelgrimsstaf is een eeuwenoud gebruik.

Reeds vanaf de hoge middeleeuwen onderscheiden pelgrims zich niet enkele door hun kledij van de gewone reizigers maar ook door twee attributen waardoor ze onderweg op onderdak, voedsel, hulp en bescherming konden rekenen: de pelgrimsstaf en de reistas ("palster ende scerpe" in het Middelnederlands). De staf was herkenbaar aan twee bolronde knoppen: één aan de top en één ietwat lager om er de kalebas (pompoenachtige vrucht in de vorm van een peer) ofte drinkfles (in tin of geglazuurd aardewerk) aan op te hangen. Onderaan zat een smeedijzeren punt die niet alleen extra steun bood maar tevens een geducht wapen vormde om de pelgrim te beschermen tegen struikrovers, loslopende honden en wilde dieren.

Op het hoofd draagt het Rochusbeeld een vilten (afneembare) hoed en meer dan waarschijnlijk hing er over zijn schouder ook een knapzak: die buidel-

zak in linnen of leder was een ander essentieel attribuut van de pelgrim. Hij diende om er brood en andere mondvoorraad in te bewaren om van de ene naar de volgende stopplaats te stappen en werd met een riem over de rechterschouder gedragen. In de loop der jaren is hij verdwenen.

De hoed die Rochus draagt is trouwens ook niet meer de originele maar een exemplaar dat door Zuster Asunta (Marie Louise Kestens) in elkaar werd geknutseld: de hoed op de foto uit 1944 had toen al zijn beste tijd gehad en het huidige exem-

plaar heeft een houten zoom met vilt bekleed met een (losgeraakt) zwart boordlint.

Rochus draagt hoge schoenen en heft zijn kled op om de pestbuil op zijn rechterknie te tonen. Links staat een engeltje dat met de linkerhand de pestbuil op het been van Rochus aanwijst.

Rechts van hem ligt de hond die hem trouw elke dag een homp brood bracht toen hijzelf - door de

pest besmet geraakt in Piacenza - in afzondering in een naburig bos.

Toen de cholera uit het land was werd de H. Rochus verder aangeroepen. Pastoor Van Germeersch komt in de parochie aan in 1847 en beleeft de gevreesde cholera-epidemie van heel dichtbij: hij meldt dat hij in 1849 zeven berechtningen op één dag deed en een keer vijf overlijdens in één etmaal! Niet verwonderlijk dat hij de relikwie van de H. Rochus expliciet vermeldt in de inventaris van de kerkelijke goederen

Pastoor Willem Van de Putte bestelt op 9 februari 1892 twee heiligenbeelden in Gent bij Fazzi - een uit Toscane geïmmigreerde familie gespecialiseerd in het maken van gipsen heiligenbeelden: Sint-Eligius en ... Sint-Rochus. In augustus 1900 zal de Gentse bisschop Mgr. Stillemans plechtig de Broederschap van Sint-Rochus instellen. Uit de bisschoppelijke stichtingsoorkonde citeren wij dat *"Het broederschap tot doel heeft door de voorspraak van de H. Rochus (en der H. Barbara) en het navolgen hunner deugden de bevrijding van besmettelijke ziekten te bekomen en een zalige dood door het godvruchtig ontvangen van de sacramenten der stervenden"*.

Elk lid betaalt jaarlijks 0,10 fr maar zij "die verlangen te voldoen voor gansch hun leven betalen ééns 3 fr."

Eigenaardig toch dat pastoor Van de Putte een gipsen Rochusbeeld bestelt wanneer er in zijn parochie een waardevol 17de eeuws houten beeld stond van de heilige. Onwetendheid? Mogelijk, hij was echter niet de enige die de waarde van het gepolychromeerd beeld niet onderkende.

Wie de clichés van het *Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium* vergelijkt met de actuele toestand van het beeld kan er niet naast kijken, het originele door de tijd verweerde polychroom werd - ongetwijfeld te goeder trouw maar jammerlijk genoeg - gewoonweg overschilderd...

Beeldsnijden en polychromie waren in de (late) Middeleeuwen niet zo'n voor de hand liggende ambachten. Nadat de houtsnijder zijn houten werkblok had gekozen schetste hij hierop aan drie zijden met houtskool de ruwe omtrekvormen van het beeld. Hoe dichterbij de voltooiing naderde, hoe fijner het gebruikte gereedschap werd dat hij gebruikte.

Wanneer de beeldsnijder zijn werk voltooid had werd het beeld beschilderd en verguld." Deze "stoffering" gebeurde door een schilder. Deze stopte of overplakte de oneffenheden van het beeld, bestreek het met lijm en vervolgens met een grondlaag van lijm en krijt. In deze grondlaag kon de beeldsnijder dan rimpels, oogleden, haren enz... uitsnijden en pas daarna begon het beschilderen of vergulden.

De "stoffering" of "polychromie" (= het gebruik van schilderijen in veel kleuren) was dikwijls duurder dan het beeldsnijden zelf. Omdat de beeldsnijder erg gedetailleerd te werk ging en ogen, wenkbrauwen en haren zo goed weergaf werden beelden niet altijd direct gestoffeerd. Het beeld bleef onbeschilderd tot er geld voorhanden was om de schilder te betalen.

De beschilderingen waren bovendien erg kwetsbaar en werden vuil door het roet van de kaarsen. De kleuren vervaagden en moesten regelmatig worden bijgewerkt of verdwenen op den duur.

Niet verwonderlijk dan ook dat een verweerd beeld zoals dat van onze Rochus - te goeder trouw - op

instructie van de pastoor door een dorpsschilder werd "overschilderd" en de subtiele originele nuances van de polychromie voorgoed verdwenen.

Op onderstaande foto's (links de z/w-cliché uit 1944 - rechts de kleurenfoto 2016) is het onderscheid frappant merkbaar: de indringende blik onder de natuurlijke wenkbrauwen, de wallen onder de ogen, de gedetailleerde haarbos, de door de ziekte verkrampde mondhoeken en de natuurlijke patiné van het beeld zijn verdwenen.

De detailfoto van het engeltje hoeft geen verdere uitleg.

Gedane zaken nemen geen keer maar hopelijk loopt u bij een bezoek aan onze kerk niet langer achteloos voorbij dit historisch beeld van de heilige. U kan hem trouwens nog altijd aanroepen tegen pijn in de voeten, knieën en benen, maar ook tegen hondsdoelheid, veepest en allerhande ongelukken.

Hij is bovendien de patroon van de gevangenen, zieken, ziekenhuizen, gasthuizen, hospitalen, artsen, chirurgen, apothekers en doodgravers, ook van de kunsthandelaars, boeren, hoveniers, hopenbrouwers en wijnbouwers, bezembinders, straten-

makers, schrijnwerkers en vuurwerkmakers. En of de lijst nog niet lang genoeg is ook van de zeevaarders, wagenmakers en van de hondenuitdrijvers.

Wat gebeurde met de gipsen Rochus van pastoor Van de Putte zullen wij wel nooit meer kunnen achterhalen.

Luc Pots

En leid ons niet in bekoring

DE WERELD VAN VERLOREN DINGEN

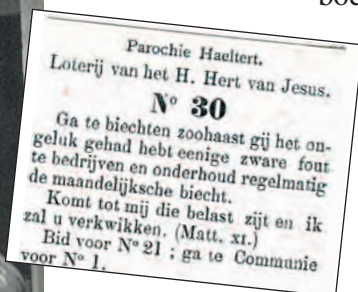
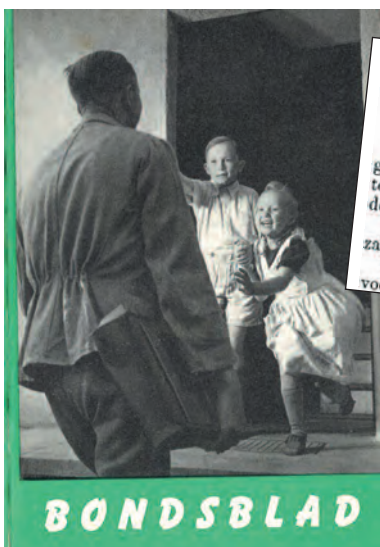
Een kerkgebouw is als een regenboog, je kunt er niet naast kijken als je een dorp binnenrijdt. Ook is het een bakken, een spitse toren in de wildernis van daken, steen en beton. Zo stond mijn dorpskerk er lang voor ik naar de wereld keek. Ze zal er, weet ik zeker, nog lang staan, zij het dat ze aardse kleren krijgt aangemeten.

In mijn krokodillenjaren zat ik als kortslaper op zondag in de vroegmis, omringd door een handvol nonnetjes, wat pseudo-heiligen en het onuitroeibare duivenmelkersgild. Achter in de kerk zaten deze laatsten, weggemoffeld door stoere pilaren, tegen elkaar geschurkt om zich als de bliksem naar hun hokken te spoeden als hun vliegende prijsbeestjes uit verre streken holderdebolder 'vielen'. Van horen zeggen, weliswaar, want ze hadden hun eigen informanten. De sociale media lagen nog lang niet in het verschiet. Rond die grote belhamels liep de 'suisse' wacht, dat was nodig, de kerkbaljuw die als een meester met zijn staf op de harde vloer tikte om tot enige sereniteit aan te manen. Mocht dat niet helpen, dan was er nog zijn borende blik in zijn getaand gezicht als dat van de soldaat op het schilderij van de tiende statie van de kruisweg tegen de afbladderende muur. En ergens daartussenin zat een kleine beunhaas, dat was ik, plichtsbewust na de zegen haastig een kruis slaand om daarna in de koele morgenschemer de nog muisstille zondag in te lopen. Bij mijn communie werd ik lid van de Bond van het Heilig Hart. Maandelijks op zaterdag was er biechtgelegenheid. Dan kwam een 'vreemde'

geestelijke uit een naburig dorp onze dood- en dagelijkse zonden vergeven. Tegen een buitenstaander, een alien die je van haar noch pluimen kende, was het makkelijker praten. De dienstdoende priester van onze parochie zat werkloos en nukkig te mediteren. Ook ik zat daar soms te wachten, want wie zonder zonden is... Stiekem hield ik de slinkende rij in de smiezen tot het eindelijk mijn beurt was om het barokke meubelstuk binnen te glippen. Mijn stoel beefde nog na als een wilgentak waar zojuist een merel vanaf was gevlogen. Het was er pikke-donker. Voor enig licht in de duisternis was het wachten op het met een ruk open glijdende schuifje, waarachter de contouren van een kerel in soutane met onwelriekende adem opdoemde, die me fluisterend vroeg welke smoezelige vlekjes ik op mijn zieltje dacht te hebben. Na een kruisteken verzong hij in diep gepeins, keek me af en toe met een loense blik wantrouwig aan, gaf me de absolutie en zadelde me uiteindelijk op met een onzevader en drie weesgegroeitjes. En afsluiten met een mooi akte van berouw, voegde hij er fijntjes aan toe. Zo kon ik 's anderendaags onbelast en rein ter communie. Na afloop werd een stempel op het kaartje van de Bond van het Heilig Hart gezet. Wat kreeg ik in ruil voor een volle met stempels bekladde kaart? Ik vermoed een aantal aflaten die, gemeten in goddelijke lichtjaren, een peulschil waren van mijn door dagelijkse zonden opgebouwde eeuwen vagevuurverblijf. Mijn klamme kinderhand had liever een doos pralines gekregen.

Ik vertel dit alles omdat ik onlangs een bundel boekjes van de Bond van het Heilig Hart vond.

Mijn vader had die maandblaadjes netjes per jaar gebrocheerd, ietwat stuntelig en met de voorhanden zijnde middelen van de jaren vijftig en zestig van vorige eeuw, toen de haan in de soezende vroegte op de mestvaalt kraaide. Wat plakband, een stuk schoendozenkarton en een reep kaftpapier, restant van mijn schoolboeken, daar moest vader het mee doen. De bundels zijn de gure naoorlogse dagen door gesparteld en gezien de kwaliteit van papier en inkt in die dagen niet zo nauw stak, is dat een huzarenstuk. Lezend in die stichtende lectuur, hamerde de redactie van het druksel erop dat het een 'maandschrift is voor geestelijke vorming', waarvan

redactie en beheer in de Korte Schipstraat 16 in Mechelen huisde. Ik pluk er lukraak enkele veelzeggende titels, met melige gedichten doorspekt, uit:

1959: *Onwankelbaar trouw; Habemus Papam! Wij hebben een paus; De jacht van het leven; Hebt gij 6 vingers aan iedere hand?; De goede Samaritaanse in badpak; Een wereld vol onrust.*

1960: *Een flauwe stem maar een lief snoetje; L'amour, toujours l'amour; Van kemels, miljonairs en het oog van een naald; Meisjes met pit gevraagd...; Too much cha-cha-cha.*

1961: *Gonzende bijenkorf; Wij leven niet voor ons plezier!; Haalt de wetenschap God uit de hemel?; Vals spel met de vredesduif; Van zware jongens en zwakke benen; Miljonair op krukken.*

1962: *Wat is geld waard?; Leven wij om ons te amuseren?; De mens leeft ook van brood; Als het leven u eenzaam maakt; Mensen in verdrukking; Maakt lijden het leven zinloos?; Leven wij om te sterven?; De eeuwigheid is al begonnen.*

1963: *Hoop en fatalisme; Waarom moeten wij naar de mis?; Gezonde lucht...; Vrijheid is méér dan een schoon woord; Parachutistensprong naar de hemel.*

1964: *Die lastige biecht!; Het vergeten platteland; Wat is een mens nog waard?; Als mensen een paradijs maken; Wij hebben het goed; Geen romantiek maar*

hulp in liefde; Eerst godsdienst dan pas cultuur! Weten waarom wij leven.

De taal van paus, pastoor en andere Latinisten. Instituten waar ik met onbegrijpende ogen naar opkeek. De inhoud van de bijdragen ademt een diep religieus beleven uit waar niet over moest worden gekgeschoren. Of ik dit blad als jongeling heb gelezen, herinner ik me niet. Stiekem misschien? Het zou me met mijn toen al opbloeiende liefde voor het boek niet verwonderen.

Als ik deze antiquiteiten vandaag doorblader, word ik overvallen door een wee verlangen om terug te gaan naar dat kind. Maar tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren, dichte Elsschot. De regenboog is nu compleet. Op de kleuren van het spectrum en de vleugels der herinnering beland ik van het verleden in het heden. Amen.

Norbert De Meyer

Heilig Hart van Jezus, ik draag U op, door het Onbevleete Hart van Maria, al mijn bidden en werken, vreugden en lijden van deze dag, tot herstel van onze Beledigingen en tot al de intenties waarvoor gij U voortdurend op het altaar opoffert. In het bijzonder draag ik ze U op voor de intenties door Z. H. de Paus aanbevolen.

1943 - Treinongeval in Welle

Drie Haaltertse slachtoffers

Maandag 29 november 1943 werd de omgeving van het station van Denderleeuw opgeschrikt door een zwaar treinongeval, waarbij zeven personen het leven lieten: de machinist, de treinwachter, twee stokers en drie reizigers van Haaltert: de 24-jarige Albert De Pril (Boësken), schrijnwerker, wonende op Bruul, 18, echtgenote van Maria Magdalena Valentine Verhecken; Kamiel-Leopold De Pril, 37 jaar, timmerman, Bruul 19, gehuwd met Maria De Pril (zus van eerstgenoemde) en het derde slachtoffer de 15-jarige Cyriel Meert, zoon van Jozef Cyriel (alias Specht) en Alice Schouppe.

Albert De Pril

Vele gewonden vluchtten zodat het hier gissen is naar het juiste aantal.

Door een technische of menselijke fout is de locomotief met hoge snelheid op een doodlopend spoor tegen een stootblok gebotst, van het spoor getild en in de zijberm beland.

Werd in een eerste artikel (1) de schuld toegewezen aan de hoofdtreinwachter, later bleek in een rechtzetting van de krant dat dit onjuist was.

Door vertraging van de sneltrein Brussel-Kortrijk diende het hoofdspoor vrijgemaakt te worden. Zo belandde de stoptrein op een doodlopend zijspoor.

De zijsporen hadden bij de vorming van goederentreinen een belangrijke functie.

In het tijdschrift Wallo (2) lezen wij: *'In de volksmond werd er geroddeld dat in de locomotief waar de slachtoffers vielen, deze ijverig kolen 'voor eigen gebruik' in zakjes aan het vullen waren en hierdoor geen aandacht hadden voor het feit dat de trein zich op verkeerd doodlopend spoor bevond. Het was waarschijnlijk de bedoeling in Haaltert met de 'buit' af te stappen.'*

Dat in oorlogstijd de dure kolen een gegeerd verwarmingsmiddel waren sprak voor zichzelf.

Het was wel schrijnend dat dergelijke gevaarlijke praktijken schering en inslag waren en dit om enkele dagen te kunnen genieten van een roodgloeiende pot aan de 'Leuvense stoof'.

Willy De Loose

1-HLN, 2-12-1943

2-De Grom Richard in HK Wallo, nr.4,2016

Heldergem - Herinneringen kleuterklas (geboren 1948-49) met zuster Andrea.

1ste rij, zittend: 1-onb., 2-onb., 3-Lidy Cooreman, 4-Myriam Van de Wiele, 5-Lucie Roeckhout, 6-Christiane Cooreman, 7-Christiane Verbeken en 8-Christiane Souffreau.

2de rij: 1-Nestor Capelleman, 2-Walter Vonck, 3-Victor Cooreman, 4-Robert Van Liedekerke, 5-Sonja Van Vaerenbergh, 6-Eilane De Rijck, 7-Claudine Verwee, 8-onb., 9-onb.

3de rij: 1-onb., 2-Monique Jacobs, 3-onb., 4-onb., 5-Willy Marginet, 6-Paul De Schrijver, 7-onb., 8-Wilfried De Moor, 9-Rita Paerewijck, 10-Rita De Winne.

4de rij: 1-onb., 2-Paul Jacobs, 3-Eric De Cock, 4-Freddy De Smet

Documentatiecentrum

(open elke 1ste zondag en elke 2de donderdag/maand van 10-12u)

Wij danken:

Renaat Van Herreweghe, Haaltert: reclameplaat

Maurice Seminck, Haaltert: Onze helden WO I en Geschiedenis van de Oorlog der Verenigde Naties WO II

Agnes De Schutter: foto's en documenten jeugdbeweging.

Nog enkele exemplaren beschikbaar à € 30 (BE40 4395 0830 6163).
Afhalen kan op het Parochiaal secretariaat, Bruulstraat 5/Bus 1,
elke werkdag van 10-12u).

Herinneringen

Heldergem Kaartspelers 1955

Enkele lustige kaartspelers in hun lokaal bij Florent Lievens ('Den dikken').

v.l.n.r.: Alfons De Cock, Marcel Groebbens, burgemeester Aimé Van Cauter, Roger Van Bockstael, Marie De Leeuw, Robert Verbeken, Florent Lievens, Michel Verbeken en vooraan Raf Van Cauter.

Duivensport te Heldergem

De populaire duivensport zal ook in ons dorp vele beoefenaars gekend hebben, net zoals in onze aangrenzende gemeente o.a. Denderhoutem (zie artikel van L. Pots in tijdschrift nr. 4, 2015). Helaas beschikken wij over geen bronnen i.v.m. deze sport vóór WO I te Heldergem.

Kort na WO II was de duivensport zeer populair. Het aantal duivenhokken was legio. Er waren in ons dorp twee duivenmaatschappijen. Bij lokaalhouder Cyriel Lievens (in de volksmond 'Bij Duim') werden hoofdzakelijk vluchten gepland met losplaats Frankrijk. In het begin van de jaren zestig stopten de activiteiten bij Duim. Bij zijn collega Albert Moreels was vooral Quevrain in trek. In 1965 werden alle krachten gebundeld en ontstond een nieuwe vereniging en een nieuw lokaal bij Albert Schollaert (Heldergemstraat). De vereniging 'Recht voor allen' aanvaardde Jozef Andries als voorzitter en Felix Andries als secretaris, Julien Schollaert werd penningmeester. In 1992 kwamen er wijzigingen en er werd uitgeweken naar café Rembrandt bij Theo Van Snick en Betty De Cock. Marcel De Cock nam het secretariaatwerk voor zijn rekening en Albert Moreels zorgde voor de centen. In een latere periode werd Frans Van de Velde aangesteld tot secretaris. In de periode 1965-75 schommelde het aantal leden van 150 tot 175. Nadien daalde het aantal geïnteresseerden gestaag tot ca. 20 in 1995. Gelukkig kwamen ook spelers van buiten ons dorp naar het lokaal zodat het aantal spelers schommelde rond de 100.

Sinds 1990 wordt er een jaarlijks kampioenschap van de Haaltertse deelgemeenten georganiseerd met medewerking van 'Recht voor allen'. Al is de glorieperiode van het 'duivenmelken' voorbij, toch zijn er in Haaltert nog een 350 liefhebbers van deze sport. Heldergem bengelt achteraan met een drietal (?) duivenmelkers (Michel Bogaert, Luc De Prez en Dirk Van den Broeck).

Roger De Troyer

Bronnen:

Minnaert W. in 'Bijdrage tot de geschiedenis van Heldergem', Heemkundige Kring, 1996, blz.324

Terjoden, hoe het groeide

In het artikel 'Een foto vertelt een verhaal' van vorig nummer behandelden wij de firma Van Pottelbergh. De zonen Jozef en Albert hebben heel wat bindingen met het parochielevens van Terjoden als voorzitters van de kerkfabriek en bouwheren van de parochiekerk. Op dit laatste en vooral de problemen die dit teweeg bracht (het duurde ruim 30 jaar!) hopen wij in een volgende bijdrage dieper in te gaan.

In het volgend artikel van Bernadette De Luyck wordt summier het ontstaan van de parochie samengevat.

Terjoden (Treijen)...onze parochie. Misschien voelen steeds minder mensen zich echt gehecht aan een eigen parochie. Toch is een beetje fierheid zeker niet misplaatst. De geschiedenis ervan is een boeiend gegeven. Een deel ervan brengt ons onder de

klokkentoren. Wij hebben nu een eigen kerk. De realisatie ervan liep niet altijd van een leien dakje. Het onderzoek naar het ontstaan van kerk en parochie toont ons kordate Terjodenaren die een heuse strijd leverden voor de komst van hun kerk.

Tussen de oorspronkelijke Terjodenaren en de inwijkelingen ontstond een echt samenhangsgevoel. Ze groeiden samen tot dat levend organisme dat 'wijk' heet, met de eigenheid die dat destijds (ca. 1900) kenmerkte.

Door de impact die de Katholieke kerk sinds eeuwen had in onze gewesten, was iedereen diep christelijk. Een eigen parochiekerk was er nog niet en dit werd ervaren als een groot gemis. De dorpskerk van Erembodegem was zó afgelegen dat de meesten verkozen hun zondagsplicht te vervullen in het nabije Haaltert en Nieuwerkerken en voor de inwoners van Dries was het Welle. Hun kinderen liepen er ook school. Doop, Eerste Communie, vormsel, paasplicht, huwelijk en begrafenis moesten echter in de dorpskerk in Erembodegem-centrum en dat was minstens een half uur flink doorstappen. In de winter was dit geen sinecure, vooral voor diegenen die de kortere weg via de veldwegels kozen. Toch gingen zij praktisch allemaal naar de kerk. De nood aan een eigen kerk, een parochiepriester die dicht bij hen stond en hun noden kende was groot en de behoefte eraan groeide met de dag. In 1894 werd Petrus Joannes De Paepe (ex. Kieldecht) onderpastoor te Erembodegem, belast met de zielenzorg van de Terjodenaren. Bij zijn veelvuldige huisbezoeken voelde hij sterk aan hoe groot de behoefte en het verlangen was naar een eigen kerk en parochie. Het sterkte hem ook mee te werken aan de realisatie van dit ontwerp.

Wij schrijven 1904. De Terjodenaren hadden één verkozen in het gemeentebestuur van Erembodegem, Pius De Clercq, een welstellende en gerespecteerde boer van Terjodendries. Met hem hadden zij een voet in huis in het bestuur. Hij kon ook de onderpastoor, waar hij regelmatig melk, boter en eieren leverde beïnvloeden.

Er is dan ook nog de jonge kandidaat-notaris Van Wesemael die een belangrijke rol zal spelen. Met

nog enkele belangrijke wijkgenoten werd regelmatig overleg gepleegd. Welke stappen moeten ondernomen worden bij burgerlijke en kerkelijke overheden? Welke politieke personaliteiten kunnen hun invloed laten gelden?

Erembodegem zag dit met lede ogen aan. Streven de inwoners naarr een zelfstandig Terjoden? Niemand voelde graag geknabbel aan eigen invloed en inkomen, zelfs de pastoor niet. En...waar liggen de grenzen van de nieuwe parochie? Waar moet de nieuwe kerk ingepland worden? Welke zijn de financiële gevolgen? Reuzengrote problemen die op de kleine wijk afstevenen! Hoe dan ook, de parochie kwam er, de kerk werd gebouwd. Dank zij de bewaarde documenten kunnen wij het evolutie van dit gebeuren nauwkeurig reconstrueren.

Waarschijnlijk werd de eerste stap naar de kerkelijke instanties toe gezet door notaris Van Wesemael. Dit laat zich vermoeden door een kort, maar vriendelijk Franstalig schrijven van de vicaris-generaal in opdracht van de bisschop van Gent. Mogelijk is het een antwoord op een niet-gedateerde brief van Van Wesemael. Hij werd (eind 1904-begin 1905) uitgenodigd voor een gesprek op het bisdom. Het gesprek moet de verhoopte goedkeuring van het plan gehad hebben want er werd sindsdien onverdroten geijverd voor 'de zelfstandigheid'.

Schepen Pius De Clercq werkte langs politieke weg en op 17 januari 1905 vertrok een brief naar de Aalsterse volksvertegenwoordiger Baron de Bethune.

Waarde Heer Baron de Bethune,

Aangemoedigd door uwen zoo gunstige gekende invloed bij uw waarde collega's, verstout ik mij uwe hulp in te roepen om eenen eisch te bekomen waar eene bevolking van meer dan 1000 inwoners ten zeerst naar verlangt. Ziehier in korte woorden, Waarde Heer Baron, waarvan sprake: Op de gemeente Erembodegem is er een wijk genaamd Terjoden, die minstens 35 minuten afstand van de dorpskerk gelegen is en bij gevolg zeer moeilijk voor de parochianen in hunne dorpskerk de goddelijke diensten regelmatig des zondags bij te wonen. Daarenboven Waarde Heer Baron, is er nog een andere zaak waar ik bijzonder uwe aandacht zoude dienen in te roepen, nl. er zijn verschillende fabrieken waar honderden werklieden in arbeiden, onder andere 2 passementerijen en lacetsfabrieken, eene marmerzagerij en houtzagerij, een pet-

rollifer, waar mannen, vrouwen en jonge dochters tot 7 à 8 uren 's avonds arbeiden en bijgevolg zoo overgelaten aan hun zelve is het gemakkelijk te verstaan dat er eene soort van wulpsheid in die harten moet ontstaan, en indien er eene priester, om die uren, 't zij 's winters of zomers eene wandeling konde doen is verzekerd dat die kwaal langzamerhand zoude verdwijnen, voor onze Heeren geestelijken valt het straf moeilijk zulks te doen, daar die parochie te ver afgelegden is.

Er zijn voetstappen aangewend bij zijne Hoogweerdigheid Monseigneur de Bisschop van Gent, waar onze zaak zeer goed aangenomen is en van wien ik de toestemming ontving van onze instelling door onze katholieke volksvertegenwoordigers in het staatsbestuur te laten bewerken. Ik durf te hopen Waarde Baron dat indien gij deze Kristelijke inrichting verkrijgt de Katholieke zaak er veel zal door opgebeurd zijn.

Mij op uwe voorspraak en die van uwe waarde Collega's de Heeren Woeste en de Sadeleer steunende wie ik ook zal verwittigen, bedank ik u op voorhand en bied u de verzekering mijner oprechte hoogachting.

*P. De Clercq
Schepen tot Erembodegem.'*

Omstreeks die periode moet Pius dus ook dergelijke brieven gericht hebben aan beide genoemde heren.

Op 5 maart 1905 dienden de bevoegde instanties de aanvraag in tot wettelijke oprichting van de parochie (1).

Op 13 maart 1905 vroeg het Schepencollege het advies van de gemeenteraad over de aanvraag van de bisschop i.v.m. de oprichting van een hulpkerk op de wijk Terjoden (verslag Schepenraad 13/03/1905, Schepenboek 1892-1909, SAA).

Het advies van de raad van 23 maart 1905 was gunstig daar deze erkende dat de wijk een grote bevolkingsaan groei kende ingevolge het station van Haaltert en '...als was die kerk er zeer voordelig onder zedelijk en stoffelijk opzicht, meent de raad dat er onmogelijk een geldelijke toelage kan worden verleend'.

Op 5 april richtte de secretaris van het bisdom een schrijven naar notaris Van Wesemael waarin werd

gevraagd het plan van de nieuwe parochie zonder verwijl aan het bisdom te bezorgen, gezien de beraadslaging van de kerkfabriek en de gemeenteraad dienaangaande reeds aan het bisdom werd overgemaakt.

Op 5 april werd het kadastrale plan afgeleverd door landmeter Henri Van Cleinenbreughel van Aalst die er 100 frank voor aanrekende.

Secretaris Cl. Ledegen richtte op 17 april opnieuw een schrijven naar Van Wesemael waarin hij opmerkte dat één van de grenzen door de raad voorgesteld, nl. *'Drogenmeersch bos'* op de kaart niet te vinden is en vroeg of deze valt binnen de limieten van het ontworpen plan, zo niet, waar dan wel. Hij vroeg tevens de mening van de notaris betreffende het voorstel van genoemde raad om de grens te laten samenvallen met de nieuwe spoorlijn waarvan tot de aanleg reeds beslist werd.

Op 8 december werd bij Koninklijk Besluit, het gehucht Terjoden wettelijk opgericht als een onafhankelijke parochie op aanvraag van de kerkfabriek en de gemeentelijke instanties van 3 en/of 5 maart.

Op 11 december ontving notaris Van Wesemael een bericht van volksvertegenwoordiger Woeste: *'Zeg aan onze vrienden van Terjoden dat alles in orde is'*.

De secretaris van het bisdom, Cl. Ledegen gaf de opdracht aan notaris Van Wesemael enkele namen over te maken met het oog op de samenstelling van een kerkfabriek voor de hulpkerk.

In deze brief viel een bepaalde opmerking op omdat ze een licht wiep op de perikelen die zich voordeden in de soms gespannen sfeer die ontstond bij het ontstaan van de nieuwe parochie.

Er werd nl. meegedeeld dat gedeelten van Haaltert en Nieuwerkerken niet bij de nieuwe wijk Terjoden gevoegd werden (er was dus een voorstel van die aard) daar de Bestendige Deputatie toegegeven had aan de grieven van betreffende gemeenten. Om verdere uitstel te vermijden besliste het bisdom zich aan deze beslissing te onderwerpen: *'Vous avez sans doute remarqué que les parties de Nieuwerkerken et de Haaltert n'ont pas été jointes au hamau de Terjoden: c'est la Députation permanente qui a décidé'*.

De voorstellen en waarschijnlijk het ingediend kadastrale plan dat aan de Députatie werd voorgelegd, voorzag die mogelijkheid wel. Voor Haaltert ging het om de wijk Zwarthaar (toen de Haaltertkant van de Ninovestraat vanaf de Diepeweg tot de Lippensbekweg). Het voorzag ook dat de Dries van Nieuwerkerken bij de nieuwe identiteit zou gevoegd worden. De betrokken gemeente en de pastoors voelden hun terrein bedreigd en kwamen in opstand.

Een verslag van de gemeenteraad van Nieuwerkerken daterend 8 september 1905 is hiervoor tekenend:

'De Gemeenteraad gezien den brief des Heeren arrondissement commissaris in dato 31/08/1905 boek B, nr. 2187 waarbij den Gemeenteraad aangezocht wordt te beraadslagen over het ontwerp van oprichting eener hulpkerk te Terjoden-Erembodegem, gehoord de stellige verklaring van de leden van den raad welke het gehucht Dries bewonen en bijgevolg best geschikt zijn om den wil der inwoners van den wijk uit te drukken en waaruit blijkt dat ter uitzondering van één huisgezin ook de andere zich met kracht ertegen verzetten om geestelijk van Nieuwerkerken afgescheiden te worden, zoodanig dat de vrees uitgedrukt wordt dat er vele zouden zijn die van hun Kristelijke plichten zouden afwijken, moesten ze die te Terjoden gaan vervullen. Overwegende dat onze kerk juist in 't midden der gemeente gelegen, hoogstens op eenen afstand van 20 minuten van de verst afgelegen huizen verwijderd is, en dat zelfs het grootste gedeelte van den Dries zoo ver van de op te richten kerk afgelegen is als die van deze te Nieuwerkerken, overwegend al de moeilijkheden welke hieruit zouden vloeien voor de inwoners dier wijk in 't vervullen hunner wettelijke plichten van de Burgerlijken Stand. In aanmerking nemende de gegronde tegenkanting en de algemeene misnoegdheid der belanghebbende inwoners, besluit den raad met eenparigheid van stemmen een nadeelig advies uit te brengen voor wat aangaat de bijvoeging van den wijk Dries aan de hulpkerk van Terjoden.'

In Haaltert dezelfde reacties. Op het Zwarthaar ging Philemon De Rijck met een petitielijst bij de bewoners van de wijk om met zoveel mogelijk handtekeningen het verzet van Haaltert kracht bij te zetten. Deed hij dat volledig uit eigen initiatief of werd het hem gevraagd door de pastoor van Haaltert of een andere mandataris?

Wanneer de Sint-Jozefparochie van Terjoden een feit geworden is met een voorlopige kerk en er korte tijd nadien met een meisjes- en jongensschool werd gestart, blijken nochtans de meeste inwoners van Nieuwerkerken Dries en Zwarthaar Haaltert toch bij voorkeur hun zondagsplicht te vervullen op Terjoden. Van Nieuwerkerken Dries liepen er ook weldra heel wat kinderen school op Terjoden. De korste weg haalde het op de gehechtheid aan eigen parochie. Alléén de familie De Rijck bleef koppig en stapte langs het Wellebaantje naar de kerk van Haaltert.

Jaren later kunnen de priesters van Haaltert bij hun huisbezoeken op het Zwarthaar het nog niet laten af en toe te wijzen op het feit dat ze de kerk van Terjoden verkozen boven hun eigen parochiekerk.

Op 28 mei 1905 kwam de bevestigende brief van het bisdom Gent.

'Antonius Stillemans

Door de barmhartigheid Gods en de genade van den Heiligen Apostolische Stoel

Bisschop van Gent.

Aan allen die deze zullen lezen zaligheid en zegen in de Heer.

Inziende de vurige begeerte der geloovigen bewonende den wijk Terjoden, onder de parochie van Erembodegem en de altijd aangroeiende bevolking dezer gemeente. Beoogende de meerdere ere Gods en het geestelijke welzijn onzer diocesanen, gebruik makende van onze bisschoppelijke macht volgens de voorschriften van het H. Concilie van Trente, gehoord hebbende onze synodale raad en de E.H. Pastoor van Erembodegem, met toestemming van het kapittel hebben wij goed gevonden van de parochie Erembodegem in 2 delen te splijten.

Wij stellen vast dat de parochianen die wonen op den wijk Terjoden zullen uitmaken van de nieuwe parochie geplaatst onder de bescherming van den Heiligen Jozeph. Deze parochie, die op ons verzoek, door de burgerlijke oppermacht erkend is geworden, zal voor grenzen hebben:

A: vanaf de steenweg van Aalst op Ninove de grenzen van de stad Aalst.

B: de grenzen van de gemeente Nieuwerkerken.

C: de grenzen van de gemeente Haaltert.

D: de grenzen van de gemeente Denderhoutem.

E: de grenzen van de gemeente Welle.

F: het midden van den genoemden steenweg van Aalst op Ninove vanaf de grens der stad tot aan de grens der gemeente Welle.

Wij bieden dat de inwoners van de opgerichte parochie voortaan als geestelijken Vader en Herder zullen aanzien den E.H. Petrus De Paep en al zijne wettelijke opvolgers.

In de nieuwe parochiale kerk zullen de kinderen gedoopt worden, in hunne plichten onderwezen en tot de Eerste Communie aangenomen worden, daar zullen ook de huwelijken volgens het H. Concilie van Trente plaats hebben, daar zullen de lijkdiensten en alle andere kerkelijke plechtigheden gedaan worden, daar zullen de inwoners aan hunne Paasplicht voldoen.

Dit besluit zal afgelezen worden den zondag 3 juni 1906 onder de Hoogmis op den predikstoel in de parochiale kerken van Erembodegem en Terjoden en in de archieven van beide kerken bewaard blijven.

Gegeven te Gent, onder ons handteeken, onzen zegel en de tegenteekening van onzen secretaris den 28/05/1906.

*Antonius, Bisschop van Gent
op bevel van Zijne Hoogwaardigheid
Arthur De Meester.*

Uit dit schrijven bleek duidelijk hoe onbepaald de grenzen van het gehucht waren. Sedert dit schrijven werden ze definitief vastgelegd. E.H. De Paep werd zelf naar Gent geroepen waar hen de blijde boodschap mondeling werd meegedeeld. Zo vlug hij kon stuurde hij, zielsgelukkig, een telegram naar Terjoden om aan al zijn vrienden die zich zolang hadden ingezet om dit te verwezenlijken het heuglijke nieuws te melden.

Gejuich en ontroering! De kogel was door de kerk. Welke kerk??? Zondag 3 juni was het Pinksteren, de volgende dag zou de eerste pastoor van Terjoden aangesteld worden.

Een voorlopige kerk

Langs de Geraardsbergse steenweg, op de hoek met de Kloosterstraat (nu Haantjesweg) stond het riant woonhuis van de familie Bombaert (nu opvang

thuis voor gerechtskinderen). Achter de woning, in de Kloosterstraat stond het nijverheidsgebouw, een bloeiend passementeriebedrijf, dat door de familie werd uitgebaat. De eigendom strekte zich uit langsheen de Geraardsbergsesteenweg tot ongeveer het midden van de Ninovestraat.

Terwijl de nodige stappen gezet werden en de modaliteiten voor de nieuwe parochie volop aan de gang waren bleef de acute vraag: waar komt er een nieuwe kerk en waar kunnen de diensten plaats vinden in afwachting van de voltooiing van het nieuwe kerkgebouw?

Bij het overlijden van de Heer Bombaert werden zijn eigendommen openbaar verkocht op 4 april 1906 door notaris de Sadeleer en zijn ambtgenoot Van Wesemael. De koop werd voor 80.000 B.Fr. (€ 2000) toegewezen aan pastoor De Paep, die het betaalde met zijn eigen vermogen.

De vroegere werkplaatsen werd een noodkerk, het woonhuis deed dienst als pastorie tot de pastoor 5 jaar later een definitieve pastorie liet bouwen (nu nog als dusdanig gekend).

Er moet met man en macht gewerkt zijn om de werkplaats om te toveren tot een bruikbare kerk, zodat de pastoor op 3 juni de brief van het bisdom kon voorlezen.

Met welke bewogenheid heeft de pastoor de eerste teksten neergeschreven in zijn 'Boek der missen en diensten in de kerk van den H.Jozeph'?

Daarin staat ook het eerste weekprogramma van de pastoor dat hij op Pinksteren voorlas. De volgende dag werd hij plechtig aangesteld. Het werd een warm onthaal. In het archief van de familie De Clercq vonden wij het welkomstwoord dat door Pius De Clercq voorgelezen werd.

Eerwaarde Heer Pastoor,

De plechtige dag, zoolang betracht, is eindelijk verschenen. Schoone dag waarop wij den geliefden Herder mogen begroeten die wij vurig hebben gewenscht die God ons in zijn oneindige goedheid heeft geschonken. Schoone luisterrijke dag waarop de leden van den Kerkraad der nieuwe parochie Terjoden hunnen E.H.Pastoor hunne nederige hulde, hun oprechte gevoelens van verknochtheid, van diepen eerbied mogen aanbieden.

Het geluk dat wij heden genoten legt ons plichten op die wij getrouw zullen naleven, plichten van dankbaarheid jegens God die ons smeeken heeft verhoord, onze wenschen heeft verwezenlijkt, plichten van dankbaarheid jegens den gevierden Herder die zijne krachten, zijne begaafdheden, zijn edel hart komt ter offer brengen op het altaar der Kristene naastenliefde,

die onze vreugde en onzen rouw koimt deelen, die zijne kudde komt leiden op den weg van het ware geluk der eeuwige zaligheid.

Ook, Eerwaarde Herder, is onze medewerking U toegezegd. In alle omstandigheden zullen wij U gewetensvol te zijde staan, immers wij zijn er van overtuigd, uw liefdevol hart kent geen ander genoegen dan uwe parochianen gelukkig te zien.

Onze innigste wenschen vergezellen u. Wij bidden den Beschikker van alle goed dat hij U lange jaren

aan onze eerbiedige liefde, aan onze trouwe genegenheid beware tot welzijn en bloei van onze schoone parochie, tot steunpilaar van ons Rooms Katholiek Geloof van onze Vlaamsche katholieke zeden en met juichende parochianen op wiens gelaat de inwendige vreugde doorstraalt roepen wij: 'Lang leve onze volksgeliefde herder'!

Erembodegem den 4 juni 1906.'

Bernadette De Luyck

1-Valerie Gaublomme in het tijdschrift 'Land van Aalst', jg. 1950, nr. 6, blz. 148-(Stadsarchief Aalst)

-Brochure half eeuwfeest van de parochie Terjoden, 10 juni 1956

-Jozef De Brouwer in de reeks Groot-Aalst 3, Erembodegem, blz. 288. De kerkfabriek vraagt reeds op 3 maart aan de overheid een hulpkerk te mogen oprichten op Terjoden (Stadsarchief Aalst).

-Parochiaal archief

-Archief fam. Dr. Daem

-Samengevatte bijdragen van Amandine Temmerman verschenen in het tijdschrift van de Heemkundige Kring van Haaltert (1987, nrs. 2-3 en 4; 1988, nrs. 1-3 en 4)

-Verzameling Cyriel De Schutter (prentkaart noodkerk)

Wie helpt?

Eén van onze volgende projecten is het opmaken van een inventaris van de Haaltertse handelszaken in de eerste helft van vorige eeuw. Wie geeft (eventueel in bruikleen) voorwerpen met teksten, reclameplaten, facturen, enz.

Een paar voorbeelden:

verzameling Louise Segers

verzameling Dirk Elskens

Herinneringen Terjoden- klasfoto, schooljaar 1958-1959

v.l.n.r.: Meester Rufin Hunninck (+), Freddy Eylenbosch (+), Frans Van Impe, Walter Bailly, Eddy Van Den Spiegel (+), Cyrille Van Den Spiegel, Willy Van Den Spiegel (+), Hugo Ruyssinck (+), Freddy Elaut, Willy Van Droogenbroeck (+), Etienne Vijverman, Eddy De Neve, Freddy Van Zande, Freddy De Backer, Johny Vanmol (+), Fredy De Schryver, Tony De Beer.

Cyrille en Willy Van Den Spiegel waren neven, Eddy Van Den Spiegel was hun achterneef (“achterkozen”), ook Frans Van Impe en Freddy Elaut waren neven, evenals Fredy De Schryver en Johny Vanmol.

De voornaam Freddy blijkt bijzonder populair, als “after war” (naoorlogse) naam. Van de 16 leerlingen op de foto zijn er 4 Freddy’s. De naam werd op allerlei manieren geschreven. Op het gemeentehuis in Erembodegem stond ik ingeschreven als Fredy, wat ik slechts op mijn 20e ontdekt heb. Zelf schreef ik altijd Freddy. Meester Hunninck schreef Freddie op mijn rapport. Rechtover de kerk van Terjoden woont nog een variant: Fredi Van Impe.

Enkelen van ons hadden, net als de meesters, een bijnaam: struëkes, den tetj, Willy van Noken, de joker, de witten van Melle, Stentjen, ...

Fredy De Schrijver

De boomdragers

Weldra liep het goede leven ten einde. Wij moesten opnieuw met onze beulen het Bosch ingaan, waar wij met eene bijl en zaag onze reeds verslaptte krachten moesten uitputten. Ja van in de vroege van den morgen moesten wij op de boomen losgaan en deze ten gronde werpen. Wanneer wij een oogenblikje onbewaakt waren, wanneer onze cipiers van ons waren verwijderd, dan plaatsten wij ons met de rug tegen een boomstam en smaakten eenige oogenblikken de zoo verdiende rust. Maar wanneer zij ons in zulke houding betraptten, voorwaar dan was het een gevloek, geroep en getier en zelfs wachtten zij niet ons eene goede portie slagen toe te dienen. Doch wij bekommerden ons daar niet meer over, want nauwelijks waren zij opnieuw achter het dichte loover verdwenen of daar lagen wij opnieuw en praten over de algemene ontlasting die ons eenige dagen geleden door de Deutsche soldaten gemeld was. Alhoewel weinigen geloof daaraan hechtten, toch was het eenieders hart daarmede vervuld. Zoo hebben wij drij dagen lang aan eenen en dezelfde boom gezaagd en gekapt vooraleer hij ten gronde viel. Gij kunt oordelen hoe zeere wij dan werkten als gij weet dat deze boom eene dikte van 80-90 cm had. Wanneer wij bestendig wierden bewaakt dan moesten wij er vijf of zes per dag afkappen. Als wij dan vier tot vijf weken steeds hadden boomen ten gronde geworpen, moesten die allen naar het klein baanstatie gebracht worden en zoo moesten wij die zoo op ons schouders laden en zoo door struiken en stoempen het bosch uitsleeren. Wat lijden wij dan hebben uitgestaan is onmogelijk zoo te beschrijven. Slechts dezen alleen die dezen krieg hebben meege maakt zullen dit kunnen begrijpen.

Er was een onzer gezellen die het woord nam, en wanneer de Duitschers riepen, 'loos anwassen verfloechte', dan riep hij: allé jongens allen gelijk niet doen, en wij heften en krochten en sponnen al onze krachten in om den boom te laten liggen. En zoo

waren wij van den overgrooten last bevrijd geworden.

De werken in Sint-Bastapola

Zo waren wij na lange lijdensdagen in het schoone jaargetijde gekomen. De zon goot hare stralen over de reeds goene natuur en zond reeds een aangename warmte over de aarde. De gansche vlakke was als erschapen en weiden en velden waren met groen jeugdig gras begroeid en menige bloempjes versierden de heide. Op een morgen werden wij gewekt van drij uren om ons naar eene voorafgelegene plaats te begeven om het werk aan te vangen. Wij namen allen ons weinige brood mee voor het middagmaal, daar wij slechts in de namiddag onze soep gingen ontvangen.

Zoo trokken wij ingelid door de poorten van ons kamp en beklommen de berg. Eene frisse morgenkoelte heerschte over de streek en de zon begon reeds zichtbaarder te worden aan den Oostenlijke gezichtseinder en deed de dauwdroppelen glinsteren als met evenveel diamanten en de leeuwerik steeg ten hemelwaarts en goot zich toomen uit zijne gorgelende keel over de aarde als wilde hij God danken voor de schoonheid der natuur. Temidden zulke prachtige natuurlijkheden doortrokken wij die uitgestrekte heidevlakten in droeve overwegingen verslonden. Zoo kwamen wij om tien uur in den voormiddag in eene divisionplatz aan en omdat de geleiders zich van weg vergist hadden moesten zij hier den weg vragen, want reeds drij uren waren wij ten achteren. Hier werd aan den telefoon gevraagd naar het ZAB 28.

'Ein man mit zwanzig Belgiën vraagt war die luiden arbeiden sullen in St. Bastopola'. Zoo wierd er daarna nog eene gansch uur versprecht en steeds klonk dezelfde vraag aan het telefoon terwijl wij daar in die weide salade vergaarden en dan ons brood met een handvol dezer jeugdige vrucht aten en zo ons noenmaal met twee uur vervroegden. Reeds velen hadden een groot pak salade gestoken en deze zorgvuldig ingepakt om mede te nemen naar onze barakken waar deze in overgrootte hoeveelheden werden verorberd als mede allerhande wilde groen-

ten. Eindelijk kwamen wij ter bestemming aan waarop wij dan het werk begonnen. Wij moesten drij wagens kiezelzand afladen en dan moesten wij nog eenige uren slijten zonder iets te verrichten. Om twee uren vingen wij de terugreis aan te midden die stikkende hitte. Pas eene uur waren wij onderweg toen er een vlieger kwam afgedreven met zacht gesnork, op een ijzingwekkende hoogte. Wij moesten snel onze schreden naar een bijgelegen sparrenbos richten want het was een fransche tweevlakker. Pas eenige oogenblikken waren wij onder de dichte sparrenbossen verborgen of wij hoorden met een schrikbarend gesuis met een oorverdovend gerucht de bommen nedervallen op de nieuwe aangelegde versterkingen welke dezelve ten gronde vernielden. Zoo hebben wij menig voorval bijgewoond telkens met schrik en angst het uitwerksel afwach-

tend. Eindelijk kwamen wij ter bestemming aan waarop wij dan het werk begonnen. Wij moesten drij wagens kiezelzand afladen en dan moesten wij nog eenige uren slijten zonder iets te verrichten. Om twee uren vingen wij de terugreis aan te midden die stikkende hitte. Pas eene uur waren wij onderweg toen er een vlieger kwam afgedreven met zacht gesnork, op een ijzingwekkende hoogte. Wij moesten snel onze schreden naar een bijgelegen sparrenbos richten want het was een fransche tweevlakker. Pas eenige oogenblikken waren wij onder de dichte sparrenbossen verborgen of wij hoorden met een schrikbarend gesuis met een oorverdovend gerucht de bommen nedervallen op de nieuwe aangelegde versterkingen welke dezelve ten gronde vernielden. Zoo hebben wij menig voorval bijgewoond telkens met schrik en angst het uitwerksel afwach-

Valerie Hunninck, Kerksken

(vervolgt)

Eene woelige nacht

Op een diervolgende dagen, kwamen er ter statie van Onville een gansche schadron soldaten aangevend, die allen in dit dorp moesten den nacht doorbrengen, om den dag nadien naar het front te moeten oprukken. Reeds van in den namiddag kwamen er menigvuldige vliegers over de streek zweven, blijkbaar om alles te verkennen. Een Duitsche kabelballon wierd door de Fransche vlieger naar onder gesmeten en de kanons brulden onophoudelijk granaten naar boven slingerend, doch nooit zag men een vlieger treffen. Weldra begon de zon te dalen. De avondschemering viel over de aarde, de zonnehitte verdween en een koele windje mengelde zich als eene zoete harmonie in het gezang van den nachtegaal. Wij hadden ons allen buiten gezet om de frissche lucht met volle teugen in te ademen en de werking der vliegers na te gaan.

Niettegenstaande wij reeds meermalen met scheldwoorden, toen verwittigd waren geweest van naar onze barakken te gaan, bleven wij nog langen tijd dit schouwspel bezichtigen. Eindelijk legden wij ons te bed maar nauwelijks waren wij in den slaap gedoken al opeens wij wierden opgeschrikt door het hevig gebrul des kanons en het overdonderend geknal der bommen. Wij sprongen allen buiten om te zien wat er gaande was. Welk schrikbarend toneel ontrolde zich op dit oogenblik voor onze verdwaasde blikken. Eene ontelbare menigte vliegers doorkruisten het luchtruim, klare vuurgensters als stelden als 't ware de lucht in vuur en vlam, tel-

Nieuwe aanwinsten, interessant voor familiekundigen

Gezinsreconstructies van:

Denderhoutem - 1480 - 1907

Heldergem - 1611 - 1910

Denderleeuw - 16^e e - 1833

Liedekerke - 16^e e - 1805

Okegem - 17^e e - 1804

Ninove en Herlinchove - 16^e e - 1802

Outer - 1600 - 1910

Smeerebbe-Vloerzegem - 1796 - 1910

Nederhasselt - 1800 - 1910

Erembodegem - 1880 - 1910

Herinneringen

KAJ afdeling Kerksken

De KAJ-afdeling werd gesticht in 1936 onder impuls van onderpastoor Van den Bossche.

In 1940 nam de beweging een nieuwe start met Paul D'Hondt als leider. Op de foto 'de mannen van het eerste uur' met hun proost. De KAJ werd onder impuls van 'Miejester Paul' één van de belangrijkste verenigingen van Kerksken. Einde WO II waren er ruim 145 leden!

Vooraan, vlnr: Gabriël Duym, Maurits Scheerlinck (?), Louis Hunninck, proost E.H. Van den Bossche, Robert Gees (verver), Alfons Vonck, Robert Cobbaert.

Achteraan: Marcel Meganck, Jozef Poelaert, Henry De Pelsmaeker, Paul D'Hondt, Alfons Coppens, Louis Gees, Cyriel De Pelsmaeker en René De Rijck.

Joris De Kegel

Met dank aan Paula Van Opendenbosch (foto) en Robert Welleman

Nog geen exemplaar gereserveerd? Nu doen!!

KRC HAALTERN 1942-2017

Het verhaal
van
Rood en Groen
in een
prachtig boek

21 juni 1942 betekende in Haaltert niet alleen het begin van de zomer, maar eveneens het ontstaan van de voetbalclub Racing Haaltert, die dit jaar dus haar 75-jarig bestaan viert.

Oud-speler Alex Van der Veken en Marcel Baetens, ex-inwoner van Haaltert, vonden dat deze verjaardag niet ongemerkt voorbij kon gaan. Zij zijn samen in de vele archieven van de club gedoken, bewaard in het documentatiecentrum van de Heemkundige Kring en zijn erin geslaagd om de volledige geschiedenis van "de Racing" (en zelfs van de voorgangers, Sinco en Hoger Op) te reconstrueren.

Voor elk seizoen (van 1942 tot 2017) werden de ploegen in de reeks van RC Haaltert teruggevonden en van elk seizoen is er ook de eindrangschikking. Bovendien werden voor vrijwel elk seizoen de namen teruggevonden van zij die in de ploeg hun opwachting maakten. Daarnaast bevat het boek niet minder dan 85 - vaak unieke - foto's uit een ver en nabij verleden.

Kortom, voor wie de exploten van "Nestjen de kieper", Roger en Octaaf Hoebeek, "Kek zennen Tier", Julien Van Der Gucht, John Payne, de Van der Vekens, Impens, "Prilleken", Hassan en andere rood-groene helden, nog eens wil beleven is deze uitgave een absolute must.

Gegevens:

formaat A4, 169 blz., harde kaft. Prijs: € 25 (bij verzending + € 5).

Reserveren kan via voorinschrijving op rekeningnummer BE 40 4395 0830 6163 van Heemkundige Kring Haaltert tot 25 september 2017.

De voorinschrijvers worden uitgenodigd op de voorstelling, zondag 8 oktober 2017 in de Parketzaal van het warandegebouw, Sint-Gorikspein te Haaltert..

Retraite te Haaltert in 1939.

Een opname van de deelnemers (° 1927) aan een retraite. Retraites (Christelijke vorming) werden regelmatig ingericht door de katholieke organisaties.

zittend: Marcia Van den Steen en Germaine Goossens

geknield: onb., onb., Adrienne Ringoot en Madeleine De Schutter

zittend (stoel): Leontine Schotte, onb., onb., onb., Pater predikant, Clara De Meyer, Madeleine Mally, onb.

staand: Suzanne De Rouck, zuster Berghmans, Agnes De Graeve, Yvonne Godefroid, Maria Van Impe, Maria Paridaens, Josephine Van den Abeele, Adrienne Van den Brempt, Roza Van Londersele, Agnes Ghijssels, Maria Adam en zuster Laura

achteraan: Paula De Swaef, Emma Allaer, Maria Vijverman, Jeanna Moens, Roza Brusselman, Irène Renneboogh, onb., Clementine Verbeeren, Adrienne Arijs, Hortense De Caesemaecker, Wivina Huybrecht, Gabrielle Van der Gucht en Maria De Smet.

Foto en info Adrienne Ringoot

Heldergem

- Graf pastoor De Mayer, 1893
- Restauratie kerktoeren, 1980
- Muurschildering
woonhuis Oud Dorp
- Dakgebinte woonhuis Oud Dorp
- Heldergem Fransmansdorp
Bietenooft in Noord-Frankrijk
- Oogstafereel
A. Vijverman en echtgenote
- Inhuldiging
gerestaureerde kapel, 1980
- Bierhandelaar P. Van den Dooren
- Schilderij in de parochiekerk
- Taxi P. Van den Dooren
- De kalvaar op het Oud Dorp

HEEMKUNDIGE KRING

Hantecere & Aelstamperen

HEEMKUNDIGE KRING

Hantecere & Aelstamperen

HEEMKUNDIGE KRING

Hantecere & Aelstamperen

